

DESINFORMATIE

Desinformatie of Fake News?

Als je de laatste jaren het nieuws of de actualiteit gevolgd hebt, heb je vast wel al gehoord van de term 'Fake News'. Het is een term die veel gebruikt wordt, maar ook veel misbruikt wordt. **Desinformatie en Fake News zijn geen synoniemen.** Ze hebben wel veel met elkaar gemeen.

*"Fake News is het doelbewust verspreiden van **misleidende** of deels verzonnen **nieuwsberichten**"*

*"Desinformatie is **elke vorm van valse informatie**, bedoeld om mensen te misleiden om **politieke of commerciële redenen.**"*

Desinformatie is een **breder term** dan Fake News. Er zijn naast Fake News namelijk nog negen andere vormen van misleidende informatie zoals propaganda, complottheorieën of framing. Wil je ze alle negen kennen, lees dan zeker onderstaand artikel (Mediawijs, 2021).

NEGEN VORMEN VAN MISLEIDENDE INFORMATIE

De term desinformatie dekt dus eerder de volledige lading wanneer je iemand wil wijzen op het gebruik van misleidende of verzonnen informatie.

Waarom is desinformatie gevaarlijk?

"Wanneer mensen niet meer weten wat wel of niet waar is, kan je hen alles doen geloven." - Hannah Arendt

Desinformatie kan erg gevaarlijk zijn. Wanneer de mensen in een samenleving niet meer kunnen herkennen wat wel en niet waar is, loop je het gevaar dat ze helemaal niemand meer gaan geloven of ze net blindelings één bepaalde ideologie gaan volgen. Het zorgt ervoor dat 'het denken' verlamd en kan daardoor leiden tot...

- ... minder vertrouwen in democratische instellingen
- ... politici die op basis van onwaarheden verkozen worden
- ... polarisatie, radicalisering en geweld
- ... ect.

MEER GEVOLGEN VAN DESINFORMATIE



Hoe herken je desinformatie?

Omgaan met desinformatie is niet gemakkelijk. Zeker niet wanneer informatie snel gedeeld moet worden. In een debatcontext is het dus zeer moeilijk om na te gaan of argumenten gebaseerd zijn op misleidende of onjuiste informatie of informatie op een misleidende manier gepresenteerd wordt. Door meer inzicht te verwerven in de manieren waarop manipulatie tot stand komt, hoe je bronnen moet verifiëren en welke vormen misleiding kan aannemen, leer je patronen herkennen.

Propaganda.

Eén voorbeeld van misleidende informatie waar je op je debat mee te maken zou kunnen krijgen is propaganda; wanneer informatie gemanipuleerd wordt om mensen te beïnvloeden. Dit gebeurt vaak op één (of meerdere) van volgende manieren:

- Sterke emoties opwekken
- Inspelen op noden en waarden van het publiek
- Informatie en ideeën vereenvoudigen
- Tegenstanders aanvallen

(Mindovermedia, 2015)

Framing.

Een andere vorm van misleidende informatie is framing. "Een overtuigingstechniek waarbij specifieke woorden en beelden gebruikt worden om een boodschap op een bepaalde manier te verpakken" (Mediawijs a, 2021). De inhoud van het argument wordt uit de context getrokken om het argument te doen kloppen of er wordt slechts één zijde belicht (zie foto).

Hieronder een twee tips om om te gaan met framing:

- Laat je niet door één argument overtuigen, vraag om context, extra info, ect.
- Kijk kritisch naar alle informatie, eens of oneens.



Nog een aantal nuttige links om verschillende soorten desinformatie te leren herkennen:

**6 TIPS OM CIJFERS TE
CONTROLLEREN**

**HOE CHECK JE EEN
BERICHT?**

**MEER OVER
PROPAGANDA**



Wanneer en hoe grijp ik in?

Grijp in wanneer...

- ... er duidelijk verkeerde of foutieve informatie wordt gedeeld.
- ... je propaganda, framing of andere technieken herkent.
- ... je twijfelt over de de feitelijkheid van een argument.

Hoe reageer op desinformatie?

- Neem je tijd om te checken of te laten checken. Doe dit bijvoorbeeld met een aangeduide factchecker of jury (voor meer info, neem een kijkje bij de concepten)
- Verwacht weerstand, zeker wanneer je te maken krijgt met hardnekkige propaganda, complottheoriën of fake news berichten.
- Erken de gevoelens achter een onjuist of misleidend argument.
- Bereid kort je weerlegging voor via volgende structuur:
 1. Licht helder en kort de feitelijke informatie toe.
 2. Vertel dat je desinformatie zal benoemen, benoem één keer de misleidende/foute info.
 3. Leg uit waarom de informatie onjuist of misleidend is.
 4. Herhaal de feitelijke informatie (als mogelijk met een extra verklaring of voorbeeld).(Lewandowsky et al., 2020)

Wil je **meer weten** over hoe je best omgaat met verschillende vormen van desinformatie? Op de webpagina van feitencheckers en in het debunking handboek vind je heel wat interessante input.

FEITENCHECKERS

DEBUNKING HANDBOEK



Bronnen

Hannah Arendt Instituut. (2023). *PolarProf: Desinformatie en feitelijkheid, Polarisatie en verbinding*. Geraadpleegd op 27 Oktober 2023 via <https://arendt-academy.be/courses/polarprof/>

Lewandowsky, S., Cook, J., Ecker, U. K. H., Albarracín, D., Amazeen, M. A., Kendeou, P., Lombardi, D., Newman, E. J., Pennycook, G., Porter, E. Rand, D. G., Rapp, D. N., Reifler, J., Roozenbeek, J., Schmid, P., Seifert, C. M., Sinatra, G. M., Swire-Thompson, B., van der Linden, S., Vraga, E. K., Wood, T. J., Zaragoza, M. S. (2020). *The Debunking Handbook 2020*. Verkrijgbaar op <https://sks.to/db2020>. DOI:10.17910/b7.1182

Mediawijs a. (2021). *9 vormen van misleidende communicatie*. Geraadpleegd op 8 November 2023 via <https://www.mediawijs.be/nl/artikels/wat-polarisatie>

Mediawijs b. (2021). *Nepnieuws*. Geraadpleegd op 8 November 2023 via <https://www.mediawijs.be/nl/nepnieuws>

Mindovermedia. (2015). *Propaganda herkennen*. Geraadpleegd op 8 November 2023 via <https://propaganda.mediaeducationlab.com/nl/techniques/#plays>



DROGREDEGENEN

Wat zijn drogredenen?

Drogreden zijn 'foute' argumenten. Ze lijken eerst te kloppen, maar zijn op een foute of onbestaande logica gebaseerd. Ze zijn toxisch in een discussie omdat ze mensen overtuigen met zaken die niet op inhoud gebaseerd zijn. Het is dus erg interessant om ze te leren (her)kennen. Zodat ze geen effect op je uitoefenen en je ze kan weerleggen. Sommige mensen gebruiken per ongeluk drogredenen, anderen doen het expres om een discussie te kunnen winnen.

Persoonlijke aanval

Bij een persoonlijke aanval wordt de tegenstander aangevallen in plaats van het argument dat zij maken. Dit heeft niets te maken met de inhoud van het standpunt, maar met een eigenschap van de persoon die het standpunt uit.

Voorbeeld: Jij weet helemaal niets over mobiliteit, je ben nog maar net van de schoolbanken.

Dit is een persoonlijke aanval, het net afgestudeerd zijn heeft niet per definitie iets te maken met je mobiliteitskennis. Het argument is niet gericht op de inhoud, maar op een persoonlijk kenmerk van de tegenstander.

Bespelen van het publiek

Er zijn twee verschillende manieren om het publiek te bespelen:

- Je kan inspelen op de emoties van de ontvangers
- Je kan je argument zo formuleren dat je ontvangers er moeilijk tegenin kunnen of durven gaan.

Voorbeeld: Het is de logica zelve dat we dit jaar meer gaan investeren in nieuwbouw.

Dit betoog is zo geformuleerd dat iedereen die er tegenin gaat het gevoel heeft tegen de logica in te gaan. De drempel om te reageren wordt dus groter, terwijl er eigenlijk geen echt argument is gegeven.

Cirkelredenering

Bij een cirkelredenering geef je twee keer na elkaar op een andere manier hetzelfde argument waardoor het lijkt of je een argument hebt gegeven, maar je in feite gewoon je standpunt opnieuw herhaald.



Voorbeeld: We kunnen geen ruimte voor nieuwe speelterreinen vrijmaken omdat er geen plaats kan worden voorzien van de gemeente uit.

Hier wordt het standpunt dat de gemeente geen ruimte kan vrijmaken eigenlijk twee keer op een andere manier geformuleerd, waardoor het lijkt of er een argument is gegeven.

Onjuist beroep op autoriteit

Als je onjuist beroep doet op autoriteit, zeg je dat iemand anders - die niet per se veel kennis heeft over je standpunt - het standpunt onderschrijft.

Voorbeeld: De vrijwillige fusies tussen gemeenten komt kleine gemeenten niet ten goede. Dat zei Jonas Van Geel gisteren nog in Gert Late Night.

Omdat Jonas Van Geel niet per definitie hét meeste kennis heeft over vrijwillige fusies, is zijn mening over het standpunt niet direct een juist beroep op autoriteit en versterkt dit argument het standpunt niet.

Onjuist beroep op een kenmerk of eigenschap

Wanneer iemand een kenmerk of eigenschap inzet om een standpunt te versterken dat niet relevant is voor dat standpunt doet die onjuist beroep op een kenmerk of eigenschap. Men noemt deze drogreden ook wel stereotypering.

Voorbeeld: De jongeren op het plein zijn vaak zomaar aan het rondhangen, ze zijn niet geïnteresseerd in wat er omgaat in hun gemeente.

Het al dan niet 'rondhangen' van jongeren heeft niets te maken met hun politieke interesse.

Onjuiste oorzaak-gevolgrelatie

In een onjuiste oorzaak-gevolgrelatie worden twee gebeurtenissen aan elkaar gekoppeld, waarvan niet bewezen is dat ze iets te maken hebben met elkaar. Er zijn twee types onjuiste oorzaak-gevolg relaties;

- Het 'hierna'-argument: gebeurtenis A gebeurde, hierna gebeurde B: dus A veroorzaakt B.
- Het 'dus'-argument: gebeurtenis A & B gebeuren tegelijk: dus A & B zijn verwant.

Voorbeeld 'hierna-argument': Na het sluiten van de bibliotheek werd er veel meer afval gevonden in het skatepark, dus het sluiten van bibliotheken verhoogt de kans op sluikestorten.



Voorbeeld 'dus-argument': Vorige week was het file in onze gemeente terwijl er een trein op het station aankwam. Treinen veroorzaken dus file.

Beide gebeurtenissen worden onterecht aan elkaar gekoppeld omdat ze op hetzelfde moment of net na elkaar gebeuren.

Ontduiken of verschuiven van de bewijslast

Het ontduiken van de bewijslast is een drogreden waarbij men probeert om het standpunt niet te onderbouwen door te doen alsof het een evidentie is of door de nood om te bewijzen bij de ander te leggen. Dit kan volgende twee vormen aannemen:

- Ontduiken van de bewijslast is ervoor zorgen dat je je standpunt op een manier formuleert dat maakt het lijkt of er geen bewijs nodig is.
- Verschuiven van de bewijslast is ervoor zorgen dat de nood om het standpunt te bewijzen of onderbouwen naar de andere zijde wordt verschoven.

Voorbeeld van ontduiken van de bewijslast: Er is geen twijfel mogelijk, we moeten investeren in nieuwe jeugdinfrastructuur.

Overdrijven van de voor- of nadelen

Een andere drogreden is dat iemand de voor- of nadelen gaat overdrijven om een standpunt te onderbouwen. Dit kan door:

- Alle voordelen uitvoerig bespreken en de nadelen weglaten
- Alle nadelen uitvoerig bespreken en de voordelen weglaten

Dit zorgt ervoor dat de ontvanger niet alle info krijgt dat nodig is om het argument te begrijpen.

Voorbeeld: Alle buslijnen zouden ook 's nachts moeten rijden, want dan is het rooster flexibeler voor reizigers, is er meer werkgelegenheid, en is de reizigersstroom beter verspreid.

Bij dit standpunt zijn de voordelen overdreven (waarschijnlijk hebben nachtelijke bussen amper invloed op de reizigersstroom overdag) en worden de nadelen weggelaten (onregelmatige diensten voor chauffeurs, vaak lege bussen).

Generaliseren

Iemand die generaliseert trekt conclusies voor een geheel op basis van één of een paar gebeurtenissen of cases. Een eenmalige gebeurtenis of case kan niet garant staan voor een geheel, dit is dus geen sterk bewijs.

Voorbeeld: Jongeren zijn lui want mijn dochter is na school altijd in de zetel op haar telefoon bezig.

Hier kan je de ervaring met één jongere niet generaliseren tot de gehele groep.



Vals dilemma

Wanneer iemand een vals dilemma voorlegt, presenteert die twee keuzes als de enige twee mogelijkheden, terwijl dit misschien niet het geval is. Door dit zo te formuleren, dwingt dit het publiek te kiezen tussen deze twee opties.

Voorbeeld: We zullen moeten kiezen tussen robuust sociaal zekerheidssysteem of een opengrenzenbeleid, de twee kunnen niet samengaan.

Dit argument wordt gepresenteerd alsof er enkel de keuze kan gemaakt worden tussen één van beide. Er wordt hier geen rekening gehouden met de mogelijke tussenwegen en nuance, terwijl die er wel is.

Verkeerde vergelijking

Bij deze drogredenen vergelijkt de boodschapper twee zaken die weinig of niets met elkaar te maken hebben.

Voorbeeld: Kinderen kunnen nog niet eens hun eigen boterhammen smeren dus input geven in complexe beleidsdomeinen kunnen ze zeker niet.

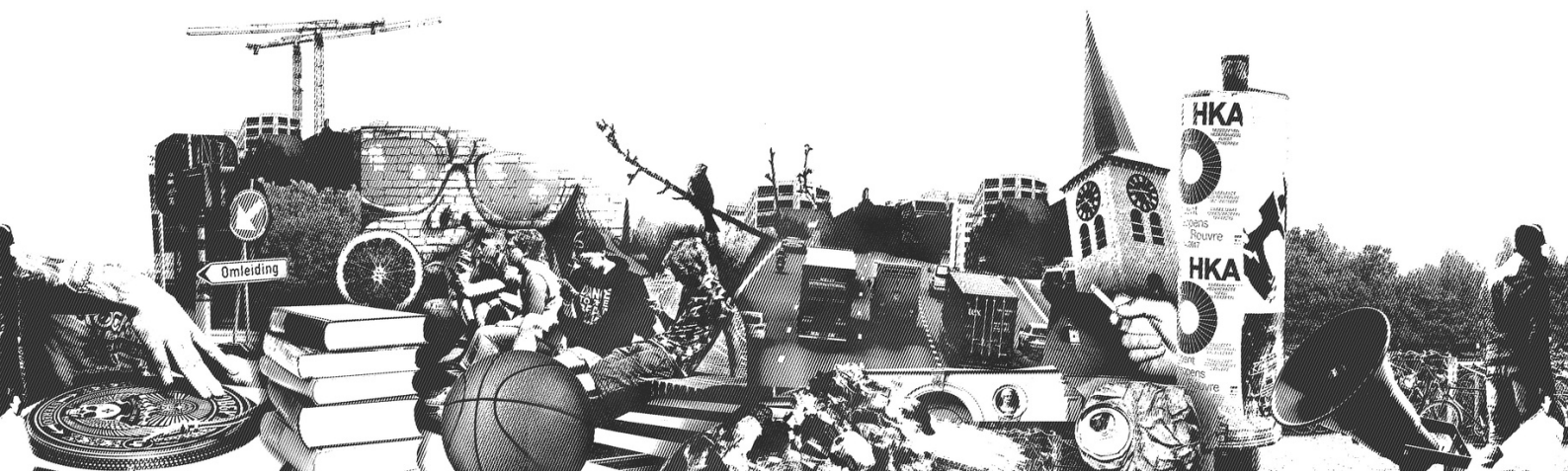
Het al dan niet je boterhammen kunnen smeren heeft niets te maken met je vermogen om je ervaringen te delen over bepaalde beleidsbeslissingen.

Vertekenen van het standpunt

Tijdens debatten worden er ook vaak woorden in de mond van de andere gelegd, dit noemt men vertekenen van het standpunt.

Voorbeeld: Persoon 1: Ik ben niet perse voorstander van de ontharding van de grote markt. Persoon 2: Dus jij geeft helemaal niets oom het klimaat.

Persoon 1 heeft enkel een mening geuit over één bepaald topic, dit wordt door Persoon 2 vervormd in een ander, groter standpunt.



Overige drogredenen

Dit waren al heel wat drogredenen op een rijtje. Als je ze leert herkennen en weerleggen, zal dit je helpen in alle toekomstige discussies die je zal voeren en haal je er zo de goede en minder goede argumenten uit. Voor wie nog verder wil verdiepen in de wereld van drogredenen is hier nog een aanvullend lijstje van argumenten dat je beter vermijdt.

- Argumentum ad baculum
- Beroep op traditie
- Bewijs van afwezigheid
- Hellend vlak (slippery slope)
- Non sequitur
- Pathetic fallacy
- Red herring (rode haring)
- Reductio ad absurdum
- Stropop (straw man fallacy)
- Sunk cost fallacy
- Tu quoque (jij-bak)
- Wie zwijgt, stemt toe

Bronnen

Merkus, J. (2023, 15 juni). Soorten drogredenen | Betekenis, Voorbeelden & Oefenen. Scribbr. Geraadpleegd op 23 oktober 2023, van <https://www.scribbr.nl/retorica/drogredenen/>



POLARISATIE

VIDEO: POLARISATIE
IN 3 MINUTEN

Wat is polarisatie?

"Polarisatie is een proces waarbij twee tegengestelde meningen steeds verder tegenover elkaar komen te staan."

Is polarisatie gevaarlijk?

Niet altijd. Polarisatie kan ook iets goeds zijn, 'tegendraadse' stemmen kunnen belangrijk zijn om iets op de politieke agenda te krijgen. Ze kunnen zorgen voor nieuwe inzichten en leggen bezorgheden in de samenleving bloot.

Tegenstemmen negeren kan wél gevaarlijk zijn. Het verhoogt de onrust in een samenleving, omdat sommige mensen zich niet gehoord zullen voelen. Dit kan het (politiek) vertrouwen van zij die een andere mening hebben aantasten. Het tast het politieke draagvlak aan. Het voedt radicalisering.

Wanneer wordt polarisatie wél gevaarlijk?

Democratische polarisatie is niet gevaarlijk. Wanneer tegengestelde meningen over de inhoud van het onderwerp gaan. Discussies zijn gebaseerd op inhoudelijke argumenten, feiten en meningen.

Toxische polarisatie is wel gevaarlijk. Wanneer de tegengestelde meningen niet langer over de inhoud van het onderwerp gaan. Er wordt enkel nog gediscussieerd over het "fout" of "gevaarlijk" zijn van de ander.

Radicalisering

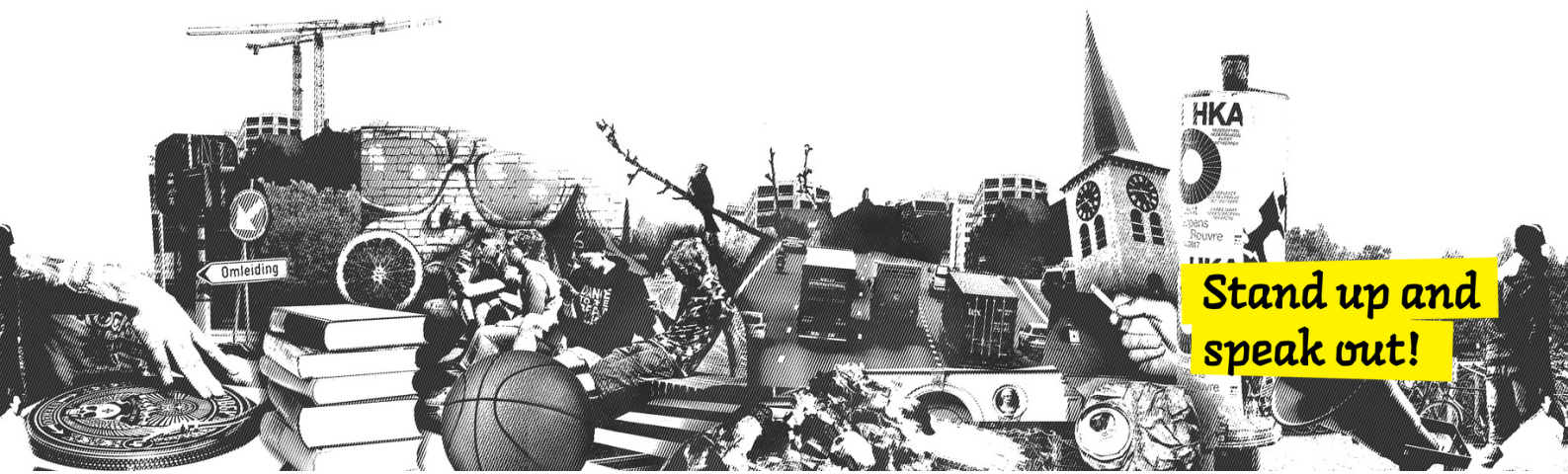
"Radicalisering is een proces waarbij steeds radicaler wordende ideeën doorschieten in een ideaal dat democratische waarden verwerpt."

Radicalisten. Hebben een mening die ingaat tegen de meerderheid. Respecteren en handelen binnen de spelregels van de democratie.

Extremisten. Hebben een mening die ingaat tegen de meerderheid. Respecteren de spelregels van de democratie niet.

Terroristen. Hebben een mening die ingaat tegen de meerderheid. Verdedigen deze mening door middel van geweld.

(Hannah Arendt Instituut, 2023)



Hoe ga je best om met polarisatie?

Tegengestelde meningen zijn oké. Zolang polarisatie democratisch is, hoeft het niet persé een probleem te zijn. Integendeel, een discussie met verschillende meningen kan net heel nuttig zijn. Toch, kan je er best over waken dat deze wel over de inhoud van het onderwerp blijft gaan.

Grijp in wanneer...

- ... argumenten niet langer inhoudelijk zijn.
- ... argumenten discriminerend of haatdragend zijn.
- ... argumenten ingaan tegen het verdrag inzake de rechten van de mens of het kind.
- ... argumenten gebaseerd zijn op drogredenen.
- ... argumenten gebaseerd zijn op onwaarheden.

Wat zeg je wanneer iemand een doorslaat in toxische polarisatie?

- Erken de gevoelens van de persoon die het argument aanhaalt. Vaak zitten er onder dit soort argumenten heel wat gevoelens verscholen.
- Vertel waarom je ingrijpt. Het is belangrijk om aan deze persoon te laten weten waarom er wordt gekozen om het argument geen plaats te geven in de discussie.
- Vraag de persoon om te proberen het standpunt duidelijk te maken via een democratisch argument.

Wil je meer weten over hoe je best omgaat met verschillende meningen? De principes van Deep Democracy geven heel wat interessante inzichten (Hummus, 2023).

**10 PRINCIPES VAN
DEEP DEMOCRACY**



Bronnen

Hannah Arendt Instituut. (2023). *PolarProf: Desinformatie en feitelijkheid, Polarisatie en verbinding*. Geraadpleegd op 27 Oktober 2023 via <https://arendt-academy.be/courses/polarprof/>

Hummus. (2023). *Deep democracy in 10 bullet points*. Geraadpleegd op 3 November 2023 via <https://arendt-academy.be/wp-content/uploads/2023/01/HUMMUS-Deep-Democracy-in-10-bullet-points.pdf>

Mediawijs. (2021). *Wat is polarisatie?*. Geraadpleegd op 26 Oktober 2023 via <https://www.mediawijs.be/nl/artikels/wat-polarisatie>

